

ДЕПАРТАМЕНТ „ИЗЯЩНИ ИЗКУСТВА“
ДОКТОРСКА ПРОГРАМА „ВИЗУАЛНО-ПЛАСТИЧНИ
ИЗКУСТВА“

АВТОРЕФЕРАТ

на дисертационен труд за присъждане на научно-образователна
степен „доктор“ по професионално направление 8.2 Изобразително
изкуство

ИСТОРИЧЕСКА ОСНОВА И ТЕХНОЛОГИЧНА
ПРОБЛЕМАТИКА НА СЪВРЕМЕННОТО МЕЦОТИНТО

Васил Владимиров Ангелов

Факултетен № F94929

Научен ръководител: доц. д-р Калина Христова

София, 2021

Авторът на дисертационния труд е зачислен като докторант на самостоятелна подготовка в докторска програма „Визуално-пластични изкуства“ на Нов български университет – София, със заповед № 3-РК-129. Срок на обучение 3 години, считано от 18.02.2019 г. във връзка с решение на Факултетния съвет на Магистърски факултет.

Научното жури е избрано със Заповед № ..... на ..... 2021 г.

Членове на научното жури:

1. доц. д-р Александър Гьошев (АМТИИ)
2. доц. д-р Камен Тодоров Цветков – Архитектурен факултет (УАСГ)
3. проф. Буян Йорданов Филчев (СУ)
4. доц. д-р Моника Попова (НБУ)
5. доц. д-р Кристина Савова (НБУ)

Резерви:

1. проф. д-р Галина Лардева (АМТИИ)
2. доц. д-р Венцислав Занков (НБУ)

Защитата на дисертацията ще се състои на ..... 20 .. г. от ..... часа в .....

Материалите по защитата са на разположение на интересуващите се в офиса на департамент „Изящни изкуства“ на Нов български университет – София

СЪДЪРЖАНИЕ

1. УВОД	5
2. ЗНАЧИМОСТ И АКТУАЛНОСТ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО	6
3. ОПИСАНИЕ И ХАРАКТЕРИСТИКА НА ИЗСЛЕДВАНЕТО	7
4. ПРЕДМЕТ, ОБЕКТ, ЦЕЛИ И ЗАДАЧИ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО	8
5. МЕТОДОЛОГИЯ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО	9
6. СТРУКТУРА НА ИЗСЛЕДВАНЕТО	10
7. ПЪРВА ГЛАВА	10
8. ВТОРА ГЛАВА	12
9. ТРЕТА ГЛАВА	13
10. ПЪРВА ГЛАВА	
РАННА ИСТОРИЯ НА МЕЦОТИНТОТО (Исторически преглед на развитието на техниката	14
10.1 ОТКРИВАНЕ НА МЕЦОТИНТОТО	15
10.2 РАЗПРОСТРАНЕНИЕ НА МЕЦОТИНТОТО	16
10.3 МЕЦОТИНТОТО ПРИСТИГА В АНГЛИЯ	17
10.4 ХОЛАНДСКИТЕ МЕЦОТИНТА И РАСТЕЖА НА МЕЦОТИНТОТО В АНГЛИЯ. РАЗПРОСТРАНЕНИЕТО СЕ РАЗРАСТВА.	18
10.5 РАЗВИТИЕТО НА МЕЦОТИНТОТО НА ПАЗАРА ПРЕЗ XVIII ВЕК. ИЗОБРАЖЕНИЯ И ТЕХНИКА.	18
10.6 ВЪЗХОДЪТ НА СМЕСЕНИТЕ МЕТОДИ И ГРАВИРАНИТЕ МЕЦОТИНТА ВЪРХУ СТОМАНА	20
11. ВТОРА ГЛАВА	
СПЕЦИФИКА НА ТЕХНОЛОГИЧНИЯ ПРОЦЕС И ИНСТРУМЕНТАРИУМ В МЕЦОТИНТОТО	22
11.1 ВИДОВЕ ПЛОЧИ	22
11.2 ПРЕДИ НАГРАПЯВАНЕ	23
11.3 ИЗБОР НА КОБИЛКА	23
11.4 МОДЕЛИ НА НАГРАПЯВАНЕ	24

11.5 ИНСТРУМЕНТИ ЗА РАБОТА	25
11.6 ИЗБЪРСВАНЕ НА ПЛОЧАТА.....	26
11.7 ТЕХНОЛОГИИ ЗА МНОГОЦВЕТНИ МЕЦОТИНТА.....	27
12. ТРЕТА ГЛАВА	
СПЕЦИФИКА НА ТЕХНОЛОГИЧНИЯ ПРОЦЕС И ИНСТРУМЕНТАРИУМ В	
МЕЦОТИНТО	27
12.1 СЪВРЕМЕННИ АВТОРИ НА МЕЦОТИНТО.....	29
12.2 ЕВРОПА	29
12.3 АМЕРИКА.....	30
12.4 АЗИЯ.....	30
12.5 БЪЛГАРИЯ.....	30
12.5.1. ХРИСТО КЕРИН.....	30
12.5.1. ВАСИЛ АНГЕЛОВ.....	32
13. ЗАКЛЮЧЕНИЕ	34
14. ПРИНОСИ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД	36
15. ПУБЛИКАЦИИ НА АВТОРА ПО ТЕМАТА	37
16. ТВОРЧЕСКИ ИЗЯВИ ПО ВРЕМЕ НА ОБУЧЕНИЕТО В ДП „ВИЗУАЛНО-ПЛАСТИЧНИ	
ИЗКУСТВА“.....	38
17. БИБЛИОГРАФИЯ В АВТОРЕФЕРАТА.....	38

УВОД

Графичните техники са възниквали по различно време в човешката история, изпълнявайки разнообразни функции. Те са отговаряли на нуждите на обществото за създаване и размножаване на изображения. Всеобща заблуда е, че графиката е черно-бяла рисунка. В своята същност всички графични техники отговарят на необходимостта от създаването на различни по вид и технология матрици, които в последствие се отпечатват в необходимия тираж. Високопечатните техники възникват около I-II век. В началото изображенията са гравирани в дървени плоскости. При намастиляването мастилото се захваща върху високите места от формата и в последствие се отпечатва на хартията. В днешно време се използват и други материали за матриците – линолеум, различни ПВЦ-та, шперплат и др. Гравиранието на изображението се изпълнява със специални резци, наподобяващи тези за дърворезба. Сухата игла – издраскване на изображението върху повърхността на матрица, бюренът – механично гравирание на линии в метални плочи и офортът – химичен процес на разяждане на гравирани линии върху грундирана плоча, възникват в началото на XV-XVI век. По-късно през XVII век се появява мецотинтото, което дава възможност за по-добро тонално разработване на изображенията. Тази нова технология допълва дълбокопечатните техники с появата си и дава възможност на гравьорите да репродуцират живописни картини с богато полутоново изграждане и възможност за възпроизвеждане на повече текстури, правейки ги достъпни за повече хора. По-късно възникват акватинтата и литографията.

За разлика от другите дълбокопечатни техники, в които изображението се създава чрез изграждане на тъмните зони (подобно на рисуването върху лист хартия), при мецотинтото светлината създава изображението. Плочата е тъмна и от нея се вадят светлите тонове. Процесът е обратен на досега познатите методи. Мецотинтото е единствената графична техника, която позволява кадифено усещане на богатите полутонове. Това се дължи на сложния ѝ процес на създаване. Използват се специални инструменти, с които плочата се нагрява. В последствие се използват други инструменти за полирането, което създава изображението, извеждайки светлото от

тъмното. Процесът е дълъг и сложен, но овладяването му води до нов етап в изграждането на несравними полутоновы изображения.

Мецотинтото е изключително трудоемка и бавна за изпълнение техника, което я прави рядко използвана от съвременните графици. Докато в миналото е използвана предимно за репродукция на картини, създаване на портрети и др., в днешно време художниците вече са автори, а творбите им, базирани на тази техника, са оригинални художествени произведения. Темите им са с изключително широк спектър и единствените ограничения са във въображението на авторите им.

ЗНАЧИМОСТ И АКТУАЛНОСТ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО

В България са много малко графичите, които се занимават със сложната, бавна и трудоемка техника на мецотинтото. Познанията за процеса по нагряване, полиране и отпечатване, свързаните с тях инструменти и пособия се предават лично от човек на човек. Съществува само една книга на Евтим Томов (Томов, Е. Графика и графични техники, Народна просвета, 1959), в която техниката на мецотинтото е описана в няколко страници.

Изследването на поставената тема доведе до създаването на първия по-голям труд, свързан с мецотинтото. До сега не е писан толкова подобрен и изчерпателен материал по темата. В този труд се обръща внимание на историята на мецотинтото и неговата еволюция през вековете, технологичната проблематика свързана с изпълнението на техниката, събран е материал за съвременни автори от цял свят, както и за художници занимаващи се с техниката в България. Поради това изследването има както теоритична, така и практическа насоченост. В технологичната част на изследването са обяснени изключително подробно всички етапи, процеси, нужните инструменти и пособия, дават се технически напътствия за отстраняването на често срещани проблеми. Тази част би била полезна на всеки, който иска да се занимава с техниката.

Актуалността на темата се обуславя от същността на изследваната графична техника. В последните години се наблюдава разрастване на използването на мецотинтото, като все повече графици започват да я припознават за изграждане на своите графични творби. Техниката е високо ценена от графичната гилдия и от публиката. В световен план съществуват много графични форуми, на които може да се кандидатства и участва с графични произведения, създадени с медията на мецотинтото.

Нарастващият интерес към техниката на мецотинтото във всички графични форуми, не само в специализираните в тази сфера, я правят търсена и ценена. Липсващата историческа и технологична информация в България по темата прави изследването единствено по рода си. То дава както теоритични, така и практични насоки и отговори на проблеми и тънкости, свързани с мецотинтото.

ОПИСАНИЕ И ХАРАКТЕРИСТИКА НА ИЗСЛЕДВАНЕТО

В труда е направен подробен преглед от историческа гледна точка. Засяга се темата за откриването и постепенното разпространение на мецотинтото в Англия, Европа и САЩ. Направен е анализ на тематичното разнообразие на изображенията, изработени в техниката на мецотинто. Развитието на различните теми като портрет, натюрморт, пейзаж, спортни теми, семейни теми, архитектурни теми и т.н. се определя от времето и обществото, за което са правени. Представя се технологичната част от създаването на мецотинтото през XVII, XVIII, XIX, неговата еволюция – от изобретяването на първата кобилка до използването на стоманени плочи или медни плочи със стоманени покрития за създаване на големи тиражи и създаването на първия процес на цветоотделяне и използването на три и четири плочи за създаването на многоцветни изображения. Обръща се внимание на индустрията на мецотинтото, като единствената техника, която предлага полутоновы изображения и репродуциране на живописни картини. В тази връзка са представени взаимовръзките между отделните звена в индустрията на мецотинтото – художници, гравьори, търговци, издатели, печатарски ателиета, чираци, купувачи. Направен е анализ на важните гравьори на

мецотинто през вековете в различните държави, в които се е разпространило мецотинтото. Изключително подробно се обръща внимание на традиционните методи за подготовка на плочите за работа, както и за нетрадиционни съвременни методи, по-рядко използвани за нагряване на плочите. Процесите са описани стъпка по стъпка, като са представени всички нужни инструменти. Описано е цялото нужно оборудване и материали, които са нужни в процеса на създаване на мецотинто – ателие, плочи, инструменти, преса, филцове, мастила, хартии, вани и тн. Разискани са различни методи за направата и на цветни мецотинта – с ръчно намастиляване върху една плоча и чрез използването на няколко плочи, намастители с различни цветове мастила. Направен е преглед на развитието на съвременното мецотинто, като са разгледани най-известните тридесет и девет съвременни автори, обединени в три континента – Европа, Америка и Азия. Направена е съпоставка на темите и маниера на работа на всеки един от тях, като това е подкрепено със снимков материал. Направен е преглед и на развитието на мецотинтото в България, като са разгледани осем автора на мецотинто. Събран е огромен снимков материал (344 снимки) , който служи за онагледяване и разяснение на целия текст. Представя историческото развитие на изображенията направени с техниката на мецотинтото от неговото откриване до днешно време.

ПРЕДМЕТ, ОБЕКТ, ЦЕЛИ И ЗАДАЧИ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО

Предмет на настоящето изследване е дълбокопечатната техника на мецотинтото.

Обект на труда е изследване на историята на мецотинтото от неговото създаване до днешни дни, както и подробно разяснение и описване на технологичната част по създаването на графичен отпечатък с използването на медията. Прави се преглед на световни и български съвременни автори, които работят с техниката.

Целта на изследването е да представи и обобщи основната и най-важна информация за техниката на мецотинтото, за която в България се знае много малко. Трудът цели да събере исторически факти, които да представят еволюцията на техниката

до днешни дни. Изследването цели да разгледа максимално подробно технологичната част от създаването на графичен отпечатък, създаден с медията. В труда се анализират всички нужни инструменти и пособия, които са необходими за работата с техниката. Анализират се и съвременни автори и образци на техниката.

Задачите на изследването са свързани с изпълнението на поставените цели. Първата задача е да се съберат достатъчно исторически данни и източници, което да позволи да се създаде ясно хронологично изследване на развитието на техниката от самото и откриване до днешни дни. Втората задача е да бъде обяснен правилния начин за създаването на мецотинто и да се направи преглед на всички материали, инструменти и пособия, нужни за този процес. Третата задача е да се разгледат творбите на съвременни автори от света и България, което ще даде ясна представа за възможностите, богатството във визията, разнообразието на техническите и тематични направления на техниката. Четвъртата задача е да обясня подробно начина и методологията, по който работя самият аз. Петата задача е да се събере снимков материал, който да онагледява и разяснява проучването.

МЕТОДОЛОГИЯ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО

В този труд са използвани различни методи за събиране, синтезиране, анализиране и презентирание на представената историческа, практическа и биографична информация.

Историографски метод – предоставя възможност да бъдат събрани исторически данни, чрез които се прави преглед на важни етапи в развитието на техниката на мецотинтото, нейната еволюция, разпространението ѝ в различни общества, в следствие на което, техниката се използва с различни цели. Тази нова технология има своя възход като индустрия, обвързваща художници, гравьори, печатари, търговци, чираци в постоянна зависимост. В даден момент мецотинтото губи своята своята индустриална мощ и остава използвана от графици, които създават лични, оригинални

произведения. Методът събира информация за трансформацията на изображенията създавани с медията, от копия на живописни картини до оригинални авторски произведения.

Биографичен метод – служи за открояването на важни дати и моменти в развитието на техниката. Прави се преглед на исторически личности, гравьори, художници, съвременни графичи, които са ключови в еволюцията на техниката от нейното създаване до днешни дни.

Практически метод – чрез него се описва технологичната част по създаване на мецотинто. Обръща се огромно внимание на целия процес, нужните инструменти, материали и пособия. Последователно се описва стъпка по стъпка, всеки един етап възможно най-ясно, така че на практика да може да се използва като технически наръчник.

СТРУКТУРА НА ИЗСЛЕДВАНЕТО

Дисертационният труд има общ обем от 361 страници, разделен в две основни части: текстова част 207 страници и приложения (илюстрации по темата) от 154 страници. Текстовата част се състои от увод, три глави и заключение, с 47 източника библиография.

ПЪРВА ГЛАВА

Първа глава съдържа дванадесет части, като в нея се прави преглед на появата, развитието и разпространението на мецотинтото, главно като репродуцираща техника. Обръща се внимание на важни гравьори, които помагат за утвърждаването на техниката. В главата се обръща внимание на ранните методи за печатане, откриването и разпространението на мецотинтото. Разглежда разпространението и развитието на мецотинтото в Англия, като се анализират връзките между художници и гравьори.

Вниманието в тази глава се спира и върху гравьори от дъблинската група и очертаващия се английски монопол при работата с техниката. След това се обръща внимание на тематичното развитие и многообразие на отпечатъци, създадени с техниката на мецотинтото. Описва се и начинът, по който мецотинтото повлиява на работата на художниците. Главата прави преглед на разпространението и особеностите при използването на техниката в Европа. Разглежда се френският принос за развитието на медията – цветните мецотинта. Обръща се внимание на характера на мецотиното и гравьори от Австрия, Германия и Русия.

Обръща се внимание на характерните черти на американското мецотинто, като се прави преглед и на гравьори, работещи с техниката. Прави се кратък исторически преглед на развитието на мецотинтото по време на индустриалната революция. Търговията с печати е придружена от много социални, технологични и естетически разработки, които повлияват на външния вид и маркетинга на мецотинтата. Подпомагани от развитието на индустриалната революция, тези промени остават по-известни като „Века на прогреса“. Обръща се внимание на гравьори на мецотинто от началото на XIX век. Описва се използването на смесени методи – комбинация на офорт и мецотинто и преминаването към стоманени плочи вместо медни.

В края на тази последна част от главата се прави преглед на характера и темите на мецотинтата от XIX век. Обръща се внимание на природния свят, историческите и литературни теми, портрети и жанрови сцени, като се представят и гравьори, работещи по темите. Обръща внимание на причините за залаза на индустрията на мецотинтото и възходът на оригиналното мецотинто.

ВТОРА ГЛАВА

Втората глава се състои от тринадесет части и обръща внимание изключително подробно на технологичната част по създаването на съвременно мецотинто. Описват се нужните инструменти, материали и пособия, като се дават практически насоки за тяхното използване и поддръжка.

В началото на главата се описва подготовката на плочите за работа – плочи от различни материали (и техниките плюсове и минуси), процеси по подготовка на плочата преди нагряването ѝ, избора на кобилка, правилното държане и работа с кобилката. След това се обяснява подробно процеса по нагряване на плочата, като се обръща внимание на нужните помощни средства, различните модели на нагряване, поддръжката на кобилката, предварително нагряените плочи, машините за нагряване, инструментите наречени рулети. Обръща се внимание и на възможни технически проблеми, с които трябва да се внимава. Разглеждат се различните методи за прехвърляне на проекта върху нагряената плоча и се описват основните инструменти за изграждане на изображението – полировач и шабер. Разгледани са също и начините за контрол на тоналните стойности на изображението и насоки за наблюдението при полирането на плочата.

Следва описание на процеса по подготовката за печатане. Обръща се внимание на мастилата, избърсването на плочата, хартията, пресата, филца, пасера и натиска нужни за коректното отпечатване на плочата. В края на тази част от втора глава се прави преглед на отпечатъка и плочата след отпечатването. Описва се почистването на плочата, възможните промени и корекции на изображението. Представят се начините за създаване на различни ефекти и алтернативни методи за нагряване на плочата, както и технически насоки за използването на смесен метод (офортни техники и мецотинто) и създаването на различни алтернативни основи, и се описват различните начини за създаване на цветни мецотинта. Обръща се внимание на сушенето и изправянето на отпечатаното мецотинто, както и на правилното съхранение на отпечатъците.

ТРЕТА ГЛАВА

В третата глава се разглеждат съвременните изобразителни и технологични похвати при изграждането на мецотиното. За тази цел са подбрани съвременни автори групирани в четири групи – Европа, Америка, Азия и България. Всяка една от тях е разгледана в отделна част.

В първата част се представят автори от Европа – Каролайн Коендерс, Кристин Раво, Джудит Ротшилд, Лоран Школник, Микио Уатанабе, Ърлинг Валтирсон, Джука Вантинен, Марк Фризинг, Марти Мичел, Гунтарс Сиентас, Томаш Винарски, Константин Чмутин, Юри Боровитски

Във втората част се представят автори от Америка – Дебора Чапман, Лео Родригес, Карол Уакс, Робърт Кипнис, Линда Уитни, Джейкъб Крук, Питър Джоко, Гай Лангевин, Арт Уъргър.

В третата част се представят автори от Азия – Крайсак Чирачайсакул, Уол Чирачайсакул, Кит Чирачайсакул, Бонмий Сангхум, Ким Сюн Йон, Кацунори Хаманиши, Масатака Куроянаги, Томиюки Сакута, Коики Цуритани.

В четвъртата част се представят автори от България – Михаил Петков, Владимир Генадиев, Христо Керин, Христо Найденов, Зоран Мише, Павел Целкоски, Стилиян Стефанов, Васил Ангелов, като обръщам по-голямо внимание на моята работа с техниката.

ПЪРВА ГЛАВА
РАННА ИСТОРИЯ НА МЕЦОТИНТОТО
(Исторически преглед на развитието на техниката)

Мецотинтото извървява дълъг път от самото му откриване до днешни дни. През вековете еволюира от основна репродуцираща техника до рядко използвана техника за създаване на оригинални графични творби. За откривател на техниката се счита Лудвиг фон Зиген. Това е първата техника, която позволява богата полутонова градация, наситено и богато черно. При нея изображението се създава по обратен на традиционния начин. С използването на специален инструмент, наречен кобилка, повърхността на плочата се нагрява, като по този начин задържа голямо количество мастило. С други инструменти, полировачи и шабери, се създава изображението, като се рисуват светлите части от него. Колкото повече се полира или изстъргва, толкова по светъл участък се създава.

В Англия мецотинтото е най-утвърдено и гравьори от цял свят се учат и черпят информация за техниката от английските си колеги. След като се запознават с техниката, някои от гравьорите разпространяват придобитите умения в различни страни, като по този начин се разширяват границите на използване на мецотинтото. Постепенно техниката се разпространява в Англия, Германия, Холандия, Франция, САЩ и др.

За дълъг период от време мецотинтото е единствената техника за репродуциране и разпространение на полутонови изображения. Превръщането ѝ в индустрия, включваща художници, гравьори, печатари, издатели, търговци, печатници, художествени дружества и т.н., отговаря на нуждите на обществото от по-лесно достъпни репродукции и оригинални творби. Също така с мецотинтото са създавани портрети на различни популярни за времето си личности, както и на обикновени хора, натюрморти, пейзажи и др. Напредването на технологичното развитие позволява създаването на огромни тиражи за тази техника. Това става чрез използването на стоманени плочи, пригодени за нуждите и специфичните изисквания на мецотинтото. Във Франция са

разработени начини за създаване на цветни мецотинта с три и четири плочи, което отнема много време и заради това този процес не успява да се наложи по-масово. Заради тези негови качества, мецотинтото се налага и разпространява бързо. На по-късен етап при създаването на оригинални изображения, а не на репродукции на класически живописни картини, техниката изобразява промяната в нуждите на обществото, тенденциите в изкуството и личният поглед на авторите му.

ОТКРИВАНЕТО НА МЕЦОТИНТО

Преселването на фон Зиген в Холандия се случва в началото на седемнадесети век. По това време Холандия е международно убежище за религиозни и политически бежанци с някои от водещите европейски университети, най-богатите търговци и най-демократичното правителство. В страната работят занаятчии, художници, а и съществуват местни училища по изкуствата. В допълнение към това, Амстердам е издателската столица на Света, известна със своята свобода на пресата и място за художествено обучение. Лудвиг фон Зиген е повлиян от художествената атмосфера и печатите, които открива в Амстердам, сред които са отпечатъците на Рембранд. Докато е там, той търси поле за творческите си изяви. Опитва се да се занимава с рисуване и изработване на медали и се интересува от печатане. По време на службата си в съда в Хесен-Касел през 1639 г. е покровителстван от графиня Амелия Елизабет. Въпреки религиозните си различия, Амелия Елизабет продължава да действа като покровител на Лудвиг и да му помага със средства и комисионни. В замяна той възпроизвежда нейния портрет в няколко медии. През август 1642 г. той създава печат, основан на оригиналния портрет, който е нарисувал на Амелия Елизабет и го изпраща на Уилям VI¹.

Техниката, описана от фон Зиген, която става известна като мецотинто, включва използването на разнообразни инструменти, създаващи близки точки, които водят до тонални градации. Тези инструменти изглеждат като рулети с различни размери и дизайн на шарката.

---

¹ **Уилям VI, Ландграф на Хесен-Касел**, известен като Уилям Праведният (1629 - 1663), е граф на Хесен-Касел от 1637 до 1663.

Отпечатъкът на Амелия Елизабет, съдържа и белези, които показват, че Зиген е експериментирал и с други приспособления за създаване на точките. Тези различаващи се следи се намират на рамото ѝ и се отличават с линии от точки в зигзагообразен ред. Въпреки, че не е известно как е бил наричан през 1642 г. този тип инструмент, в крайна сметка става известен като „кобилка“.

РАЗПРОСТРАНЕНИЕ НА МЕЦОТИНТОТО

Племенникът на Чарлз I крал на Англия, принц Рупърт от Рейн, се сражава в английската гражданска война. Предположението, че Рупърт се среща с фон Зиген, се основава на история, разказана в Англия относно откриването на мецотинтото от войник.

Въпреки че тази история сега изглежда доста пресилена, може да има някакъв елемент на истина, ако се вземе предвид дневника на Джон Ивелин². Независимо дали всъщност се познават с фон Зиген или не, принцът се възползва от своите умения и решава да се занимава с новата техника, която дава възможност за по-голям диапазон на светлосенките.

Между 1657 г. и 1658 г. принц Рупърт експериментира с този процес, споделяйки своите иновации и напредък в писма до братовчед си (бившия работодател на фон Зиген) Уилям VI. Описва инструмент, който е бил направен за него, с който възнамерява да работи по цялата повърхност на медните плочи и след това да изстърже по-светлите тонове на изображенията. Инструментът е наречен „люпилня“ и вероятно е идентичен или подобен на инструмента на фон Зиген – прототип на съвременната кобилка. (Patrick Morrah, 1976)

Коронацията на император Леополд във Франкфурт през 1658 г. допринася за разпространението на мецотинтото чрез контакта на споменатите по-горе аматьори с професионални художници в царската свита. Сред тях е Ян Томас от Ипре, придворният художник на императора. Фламандският художник е учил с Рубенс и следователно е

---

² **Дневника на Джон Ивелин** – публикуван през 1818 г. под заглавието „Илюстрирани мемоари от живота и писанията на Джон Ивелин“.

наясно с използването на репродуктивните гравюри. Това несъмнено кара Томас да изпробва сам мецотинтото. Стилът и темите на първите му отпечатьци подсказват, че той е научил техниката от принц Рупърт, въпреки че по-късните му отпечатьци отразяват ранните методи на фон Зиген. Въпреки, че създава само дванадесет до петнадесет плочи, завръщането му във Виена помага за разпространението на мецотинтото в Европа.

Друг художник, който може би присъства на коронацията, е Уалерант Валант, френски портретен художник, обучавал се във Фландрия. Рупърт наема Валант, за да подпомогне гравирването му, и заедно работят в техниката, като използват както добавъчни, така и дедуктивни подходи. Резултатите, които Валант постига в нагряването на плочите, са по-добри от тези на принц Рупърт. Валант се установява в Амстердам, където става успешен мецотинт гравьор и издател. През следващите години умело създава повече от двеста плочи, което го прави първият професионален мецотинт гравьор.

Отпечатьците на Валант отразяват нарастващото търсене на портрети и популярността им в Холандия през XVII век. Присъствието и работата на Валант в Амстердам помагат да се създаде процъфтяваща общност от холандски мецотинт гравьори.

МЕЦОТИНТОТО ПРИСТИГА В АНГЛИЯ

В Англия, принц Рупърт се запознава с Джон Евелин – един запален колекционер на отпечатьци. Когато се запознават, Евелин събира материали за книга за историята на гравюрата. Принц Рупърт изработва малка плоча, за да демонстрира метода на Евелин. Въпреки че изображението се основава на по-ранната му версия на Великия палач, основата на тази плоча е подготвена с кобилка. Евелин публикува този печат в книгата си „Скулптура“ през 1662 г. и го превръща в първото публикувано мецотинто в Англия.

След излизането на „Скулптура“, аматьори и професионални гравьори от Англия и чужбина започват да използват мецотинтото. Един от тях е Уилям Шеруин (1650 – 1714

г.), придворният гравьор на Чарлз II. През 1669 г. отпечатва портрет на Чарлз II, който е първото датирано мецотинто, гравирано от англичанин.

Самоукият аматьор Франсис Плейс (1647г. – 1728г.) създава портрети в мецотинто на свои приятели, както и на Ричард Томпсън, който е сред първите търговци на печати, признаващи търговския потенциал на мецотинтото. С негова помощ мецотинтото еволюира от аматьорско занимание до изкуство на професионалните гравьори. Томпсън осъзнава, че портретите са най-доходоносните теми, а тези на известни личности, представляващи интерес за британския народ, се продават особено добре. Сред портрети са членове на кралското семейство, благородници, известни духовници, поземлени господари и търговци.

ХОЛАНДСКИТЕ МЕЦОТИНТА И РАСТЕЖА НА МЕЦОТИНТОТО В АНГЛИЯ. РАЗПРОСТРАНЕНИЕТО СЕ РАЗРАСТВА.

Преди мецотинто да може да се използва за публикуването на големи тиражи, е необходимо да бъдат решени някои пречки. Проблемите са свързани с времето, което е необходимо, за да се нагряпят плочите и ограничените печалби от малките тиражи. Животът на плочите може да бъде удължен до известна степен чрез дообработване на износени зони, които показват намален контраст. Проблемите се дължат на използването на различни методи за нагрявяване, които се използват в Англия, преди появата на гравьор на име Ейбрахам Блутелинг. Блутелинг е успешен гравьор, за когото се смята, че се запознал с метода чрез барон фон Фурстенберг, докато гравира портрети на барона и семейството му в Германия. Блутелинг произвежда мецотинта, чиито тонални градации и основи са много по-прецизни от всички останали, гравирани по това време.

РАЗВИТИЕТО НА МЕЦОТИНТОТО НА ПАЗАРА ПРЕЗ XVIII ВЕК. ИЗОБРАЖЕНИЯ И ТЕХНИКА.

Преобладаващите художествени тенденции и социалната йерархия на XVIII век не само играят роля за създаването и продажбата на мецотинтото, но и определят кои

предмети да бъдат възпроизвеждани и от кого. Портретите са най-търсеният жанр през почти цялата епоха на репродуктивната индустрия на мецотинтото. Много от ранните мецотинт портрети са скромни бюстове и отразяват популярния бароков обичай за изобразяване на фигурата в границите на овална рамка.

Способността на мецотинтото да предава текстури така убедително се използва по-често през втората половина на XVIII век, когато по-големите романтични портрети стават модерни. Тези портрети представят жени в големи рокли с дантели и панделки, с предмети като медальони и телескопи, или са на открито, на фона на небе с драматични светлинни ефекти.

Портретите са визуалният контакт на обществеността с популярните лица, мецотинтата често представят любими музиканти, художници, архитекти, учени и литературни дейци. Разширяването на Британската империя също предизвиква интерес към хора от екзотични култури, най-вече американски индианци. В началото тези портрети, правени в типичната овална форма, са доста груби. Художниците използват своето въображение, като англицизират портрети, добавяйки типично английски костюми и предмети.

Груповите портрети на семейства също стават популярни. Единичните портрети започват да приемат по-небрежни пози и да придават сантиментален ефект, отразяват морализиращи моменти или понякога са с леко еротични тонове. Художници като Филип Мерсиер стават известни с този тип изображения, а мецотинтата по картините му се продават добре. През втората половина на XVIII век тази форма на изкуство се превръща в „изискани предмети“, които обикновено изобразяват деца и свенливи млади жени. Театралните картини са популярни както във Франция, така и в Англия. Френските театрални сцени обикновено включват панорами с много членове на актьорския състав в сцени, поставени пред публика. Англичаните са по-загрижени за отделните герои от сцената.

Мецотинтата и линеарните гравюри помагат за съживяване на интереса към художници като Ван Дайк, Рубенс и Рембранд. Ценителите събират тези репродукции и

ги каталогизират по теми в томове, които се считат за основни ресурси в библиотеките на знатни мъже и жени.

През XVIII век възниква и друга ниша на пазара, свързана с изработването на мецотинта, идеализиращи селският живот. Сред художниците, специализирали в селски жанрови сцени, е Джордж Морланд, чиито картини са възпроизведени в множество мецотинта. Много от отпечатъците се издават от студиото на Джон Рафаел Смит, който създава „Галерия на Морланд“, с която да популяризира както рисувани, така и гравирани селски картини.

Отпечатъци, свързани с различни спортове, също добиват популярност и много често се виждат окачени в селските домове. Тези изображения представят ловни сцени, риболов, тенис, стрелба с лък, фехтовка, ръгби, хокей, бокс, състезания с коне и др. Попанорамните сюжети с коне са изработвани по-често чрез линейни техники и акватинта³. Много от тях са отпечатвани в цветовете или са колорирани на ръка в последствие. Мецотинтата на коне по-често изобразяват само една или две фигури и то на състезателни чистокръвни коне. Изображенията често съдържат подробни разкази за родословието на конете, печалбите и др.

ВЪЗХОДЪТ НА СМЕСЕНИТЕ МЕТОДИ И ГРАВИРАНИТЕ МЕЦОТИНТА ВЪРХУ СТОМАНА

Мецотинта на гравьори като Чарлз Търнър, Самюел Уилям Рейнолдс, Уилям Уорд и техните съвременници Томас Гоф Луптън и Уилям Сей илюстрират развитието на техническите промени през началото на XIX век. Много от тях са повлияни от работата на Джон Рафаел Смит и започват да увеличават използването на добавъчно нагряване с кобилката за ефекти. Мецотинтърите постепенно включват все повече техники на офорт в своите плочи. През първите две десетилетия на века комбинацията между офортни

---

³ **Акватинта** – офортна техника, при която се поръсва колофон на прах върху плочата, след това се разтапя върху нея и в последствие се разяжда с киселина. Дава възможност за тонални градации и се получава зърнест ефект. Наръсването на колофона може да стане в специален шкаф или на ръка.

техники и мецотинто изглежда е подтикната от желанието за ускоряване на процеса. След 1822 г. обаче въвеждането на стоманени плочи прави такива технически промени задължителни.

Скоростта, с която се износват медните плочи, кара гравьорите да търсят по-твърди метали, които да са подходящи за гравирание. През 1812 г. Джеймс Уат, изобретателят на парната машина, предлага използването на стоманени плочи за мецотинто. Чарлз Търнър прави проби на стомана, но металите са прекалено твърди. (Charles Turner, 1823-1824) Индустриалната революция набира скорост и напредъка в областта на металургията започва да предлага повече алтернативи на медните плочи.

През 1818 г. гравьорът Чарлз Уорън започва експерименти с процес на „спояване“, за да декарбонизира тънки стоманени плочи и да ги направи подходящи за гравирание. Плочите се нагряват в чугунена кутия, напълнена с железни частици и смачкани черупки от стриди, след това постепенно се охлаждат и се изчукват до плоски плочи. (RSA The royal society for arts, manufactures and commerce, 1823), В крайна сметка произвежда плочи, които могат да се темперират в степени на мекота за различни цели. Освен това той открива, че плочите са достатъчно твърди, за да оставят хиляди отпечатъци, без да се подлага стоманата на рисковия процес на закаляване. Тези плочи стават лесно достъпни и широко използвани от гравьорите.

Тъй като меката стомана е много по-твърда и по-малко пластична от медта, кобилките не могат да проникнат в повърхността ѝ достатъчно дълбоко, за да създадат дебел слой от барби. По-късите, по-фини стоманени барби⁴ произвеждат плитки основи, което от своя страна намалява контраста и диапазона от тонове в изображенията. Ето защо, за да увеличат дълбочината на основата, гравьорите увеличават използването на офорт върху плочите преди нагряването. Отпечатъците, създадени по този начин, са наричани отпечатъци от „смесени мецотинта“ или „смесен метод“, често с подразбирането, че изображението е създадено отчасти с използването на мецотинто.

---

⁴ **Барба** е изместеният встрани и нагоре материал, вследствие механичната употребата на различни инструменти (най-често игла или зъбите на кобилка) върху повърхността на обработваната матрица.

Повишената употреба на стомана в печатарската индустрия също се отразява и на размера на мецотинтовите плочи. Преди въвеждането на стоманени плочи, ограниченият брой отпечатъци, които могат да се направят, прави гравирването на големи произведения по-малко печелившо. Способността на стоманените плочи да възпроизвеждат повече отпечатъци увеличава печалбите на издателите и насърчава създаването на по-големи мецотинта. Подмяната на пресите за висок печат с нови и по-здрави стоманени преси улеснява печатането на големи плочи с достатъчно налягане, за да се осигурят добри отпечатъци.

ВТОРА ГЛАВА

СПЕЦИФИКА НА ТЕХНОЛОГИЧНИЯ ПРОЦЕС И ИНСТРУМЕНТАРИУМ В МЕЦОТИНТОТО

Във втората глава се прави преглед на целия технологичен процес по изграждането на изображение с помощта на техниката мецотинто. Описани са видовете плочи и тяхната предварителна подготовка, преди следващия процес по нагряване. Разгледани са всички нужни инструменти, материали и пособия, които са нужни за професионална и качествена работа с техниката. Обръща се голямо внимание на много важния процес по нагряване на плочата, като са описани както традиционни методи, така и няколко алтернативни. Описани са начини за промени и поправки на мецотинтова плоча след отпечатване на пробен отпечатък. Обяснени са двата начина за създаване на цветни мецотинта – чрез локално намастиляване с различни цветове мастила върху една плоча и чрез използването на няколко плочи, намастители с различни цветове мастила, които се отпечатват с нужния пасер. Описани са правилните грижи и съхранение на мецотинтните отпечатъци.

ВИДОВЕ ПЛОЧИ

В днешно време най-често използвани са медните и цинковите плочи. Повечето мецотинтъри в чужбина използват медни плочи, но аз лично предпочитам цинковите. За

мецотинтови матрици може да се използват и плочи от стомана и месинг. Всеки един метал има своите плюсове и минуси.

ПРЕДИ НАГРАПЯВАНЕ

Плочите се полират с помощта на водна шкурка, а след това се минават и с полир паста. След това се втрива и разнася с парцал по цялата повърхност, като се прилага натиск. Не е нужно плочите да се полират до огледален завършек за мецотинто, но трябва да бъдат почистени и прегледани за драскотини, които могат да се появят на изображението в последствие. Когато се отстраняват драскотини с помощта на шабер, трябва да се прави в по-широка зона, а не само около самата драскотина. В противен случай може да се получи много тясна вдлъбната зона, в която зъбите на кобилката не могат да влязат и на това място нагряването ще остане недостатъчно, което от своя страна може да доведе до нежелани дефекти в изображението.

За да се сведат до минимум ступените зъби на кобилката, фасетите⁵ на предварително отрязаните по размер плочи трябва да се скосят. Това се прави чрез плоска пила или с подходяща по форма пила ако плочата е с неправилна форма, с която се изпилват фасети под ъгъл от около 45°, докато придобият нужния вид. След това с помощта на обратната страна на мекетен нож се изстъргват останалите следи от пилата по фасетите. След нагряването е възможно фасетите да са наранени от зъбите на кобилката, като тези места трябва да се обработят допълнително с гърба на макетния нож или да бъдат почистени с фина водна шкурка.

ИЗБОР НА КОБИЛКА

Инструментът, използван за създаване на традиционна мецотинтова основа, се нарича кобилка. Тя е „инструмент от стомана с лопатообразна форма, чиято остра част е

---

⁵ Фасет се нарича всеки краен ръб на плочата, върху която се работи.

полукръг, изрязан полегато от едната страна, върху която има гравирани зъбци с остри върхове.“ (Томов, 1959г., 116стр) Предимствата, които има кобилката пред другите нагряващи инструменти са, че острието може да бъде изработвано в различни ширини и е възможно да поддържа равномерно разстояние между зъбите; единичната назъбена част концентрира налягането по-ефективно и прониква лесно в метала; дългите жлеbove и скосеният дизайн позволяват заточването на острието толкова често, колкото е необходимо. Друго предимство е, че зъбите на инструмента могат да бъдат разположени на различни разстояния един от друг, създавайки кобилки с различна гъстота на назъбване.

При основи нагряпени с такива кобилки, отнема по-дълго време, за да се изстърге или изполира през грубата основа до чисто бяло. Когато се счупи зъб при тези кобилки, празната следа при нагряването е много по-видима, заради по-голямото разстояние между зъбите. Зъбите на тези инструменти създават дебел слой от барби и при изображения с резки тонални стойности, като тесни бели участъци, се получават вдлъбнатини, което може да усложни изтриването и отпечатването на изполираните зони. Изпълнението на такива силноконтрастни изображения е по-лесно чрез нагряването с по-фина кобилка, която ще създаде по-плитка основа.

Кобилките са най-често използваните инструменти от съвременните мецотинтъри. Площите, нагряпени с тях, създават богати тъмни зони и светлите участъци могат да бъдат изстъргани или изполирани по-лесно и бързо то тези направени с по-грубите кобилки. Това прави фините детайли и силните контрасти по-лесни за създаване и отпечатване.

Дължината на самата кобилка също може да повлияе на характера на основата. Използването на по-малки кобилки може да доведе до умора и има вероятност зъбите да влязат в плочата по-дълбоко, особено в краищата на инструмента. Прекалената големина на кобилката я прави трудна за използване само с ръка. В тези случаи е много удобно да се използват приспособления, на които се закача кобилката, което улеснява и прави по-равномерно нагряването на плочата.

МОДЕЛИ НА НАГРАПЯВАНЕ

За да се осигури последователно и равномерно разпределение на барбите по цялата повърхност на плочата, жизнено важно е да се използва надежден метод за нагряване на основите. Люлеенето на случаен принцип създава неравномерни основи, които се износват бързо и са с ограничени тонални възможности.

Нагряването на цялата повърхност на плочата в една посока се нарича „път“ или „преминаване“. Може да се направи плоча, която да отпечатва абсолютно черно, като се нагрява изключително старателно в една посока, но получената основа ще има подчертан насочен модел, който ще се окаже неподходящ за повечето изображения.

Нагряването на плочата в много посоки е по-ефективно, гарантира по-равномерна основа и намалява вероятността за следи от кобилката. При многократното минаване на плочата се образува по-здрава основа. В тази част от главата са разгледани използваните от мен методи за нагряване.

ИНСТРУМЕНТИ ЗА РАБОТА

Двата основни инструмента, използвани за създаване на изображения в мецотинтовата основа, са шаберът и полировачът. Двамата инструмента могат да се използват комбинирано върху нагряпената повърхност, както в едни и същи зони, така и в различни зони. Всеки един от тях е подходящ за определено третиране на изображението и много често се налага използването и на двата инструмента. Те са налични в различни размери и форми, което помага на мецотинтъра да избере правилния за конкретните нужди инструмент. Решението дали да се използва изстъргване или полиране зависи от личните предпочитания, изискванията към изображението, скоростта на работния процес, характера на основата и твърдостта на плочата.

Съществената разлика между тези два инструмента се състои в начина, по който променят награвената повърхност. Острието на шабера отрязва върховете на барбите, намалявайки дълбочината на основата и количеството мастило, което ще задържа плочата при отпечатване. Затова той трябва да се държи постоянно заточен. Колкото по-силно и продължително се изтъргва дадена зона, толкова по-светла ще бъде тя при отпечатването. Полировачът сплесква и полира барбите. Тъй като мастилото се изтрива от полирана повърхност по-лесно от награвената, то се отстранява от върховете на барбите, но остава в пукнатините помежду им. Текстурата, която остава при отпечатването, изглежда малко по-груба, но разликата е минимална. Изстърганите с шабер мецотинта са по-издържливи на печатане, отколкото тези полирани с полировача.

Комбинираното използване на двата инструмента често води и до най-качествените резултати. Правилното им съвместяване ускорява работата и я прави по-лесна. Всички тези познания се усвояват и придобиват във времето.

ИЗБЪРСВАНЕ НА ПЛОЧАТА

Избърсването или отнемането на излишното количество мастило от плочата е един много важен процес. Недоброто му изпълнение влияе отрицателно на получените отпечатъци. Много е важно печатарят да може да поддържа едно и също качество на отпечатването през целия тираж на плочата. Целта на избърсването на плочата е да покаже и отпечата нейното истинско състояние.

Повечето мецотинтъри в чужбина използват за избърсване на мастилото от плочите памучно изтъкан плат наречен тарлатан. Съществуват различни по твърдост, както и такива с по-фина или по-едра оплетка на нишките. В процеса на отнемане на мастилото от плочата се ползват различните видове тарлатан. В началото на грубото бърсане се ползва по-едър по оплетка и твърдост плат. Отнемането на мастилото по този метод продължава докато визуално плочата започне да изглежда чиста и се покаже полираното изображение. Върху хартията остава все по-малко мастило. Използването на

ръката е наложително, тъй като тя помага за избърсване на финните детайли, които не могат да бъдат избърсани от хартията. Това се получава заради разликата във дълбочината на полираните места и нагряпената основа. Хартията просто се плъзга по повърхността, но не може да влезе в финните линии и детайли. Задължително е след всяко избърсване с ръката, тя да бъде почиствана в амбалажна хартия или вестник, поставени под плочата. Получава се едно постоянно повтарящо се движение от плочата към вестника.

ТЕХНОЛОГИИ ЗА МНОГОЦВЕТНИ МЕЦОТИНТА

Първият възможен вариант за създаване на цветно мецотинто, както и на всяка друга творба създадена чрез някоя от дълбокопечатните техники, е чрез ръчното смесване на различни цветове върху една плоча. Трудността на тази техника на намастиляване идва при нуждата от тираж. Да се постигнат еднакви цветни печати в голям тираж, особено, ако той трябва да бъде предаден в целия си обем (както е при екслибрисите), е труден и бавен процес. Колкото повече цветове са смесени, толкова повече намалява вероятността да се постигнат еднакви печати при тиража им. Освен това този метод не позволява застъпването на цветове един върху друг, което променя характера на изображението.

Другият начин за създаване на цветно мецотинтово изображение е чрез използването на няколко плочи. Този метод е разработен и използван още през XVIII в., когато Джейкъб Кристоф Ле Блон разработва процеса на използване на отделни плочи за наслагване на основните цветове – червен, жълт и син (с различна плътност), за да създаде изображение с богати цветове, тонове и нюанси. Може да се използва и четвърта „ключова“ плоча, която съдържа черния цвят или преобладаващия тъмен нюанс на изображението.

ТРЕТА ГЛАВА

СЪВРЕМЕННИ ИЗОБРАЗИТЕЛНИ И ТЕХНОЛОГИЧНИ ПОХВАТИ В МЕЦОТИНТОТО

Съвременното мецотинто стъпва на основите на отминалите векове, но ги и надгражда. Достъпът до информация за технологията на мецотинтото е по-свободна. Векът на интернета и социалните мрежи предоставя голямо количество от знания. Светът е друг. Мецотинтото вече не се използва за репродуциране на живописни картини, липсва нуждата от огромните тиражи, темите са тотално различни и с огромно разнообразие. То вече не притежава търговската и пазарна стойност от отминалите векове, а се е превърнало в графична медия за създаване на оригинални изящни отпечатъци с художествена стойност.

Технологично процесите за изграждането на едно мецотинто не са се променили много, инструменти са идентични, етапите, през които минава днешният мецотинтър, са близки до тези от миналото. Естествено инструментите в днешно време са с повишено качество и са сравнително достъпни. Съвременните технологии предоставят на художниците необятен набор от различни медии за изразяване на техните идеи. Мецотинтото си остава дълбоко свързано с уменията на рисуването. То е изключително рисувателна техника, отнемаща дълго време за обмисляне и изпълнение на изображението. В днешно време повечето мецотинтърци изпълняват целия процес – от нагряването, през полирането, до отпечатването на тиража на тяхното произведение. Липсват чираците, които са нагрявали плочите в миналото, и печатарите, които са отпечатвали тиража. Променена е и функцията на мецотинтните отпечатъци, което рефлектира и върху количествата на тиражите.

Съвременният художник представя своите работи както в частни галерии и музеи, така и в международни форуми. Форумите, които представят графични произведения, се организират на две или три години и се наричат биеналета и триеналета. В тях участват графици от цял свят и присъстват както традиционните графични техники, така и все по-навлизащите и използвани дигитални техники. В повечето случаи няма заложен тема, което прави подобни събития много интересни от към разнообразие на темите, стила и начина, по който авторите представят произведенията си. Жури избира и награждава

участници с финансови и други награди. Получаването на награда от такъв форум увеличава реномето на художника и допринася за бъдещият му прогрес.

„Съвременното“ идва главно от свободата в темите и естетиката на създадените изображения, от идеята и внушенията, които стигат до публиката чрез използването на една стара технология. Мецотинтото се използва за създаване както на изключително деликатни и детайлни изображения с огромен диапазон на полутоновите преходи, така и за мащабни и мощни графични отпечатьци. Старата технология не ограничава създаването на модерни творби. Всичко зависи от авторите, тяхното въображение и умение да използват пълния потенциал на мецотинтото.

СЪВРЕМЕННИ АВТОРИ НА МЕЦОТИНТО

Мецотинтото е бавна и трудоемка техника, поради което в днешно време се използва от малко художници. За създаването на голямоформатни отпечатьци се изискват понякога и месеци работа. Процесът по нагряването е изморителен и продължителен. След това започва полирането, което също е бавен и прецизен процес по създаването на изображението. Затова повечето мецотинта са средно и малкоформатни.

Няма графична техника, която може да създаде по-дълбоко черно и по-прецизни тонови градации. Характерът и атмосферата на мецотинтото са неповторими и това го превръща в страст за някои художници. В днешно време художниците достигат до публиката освен чрез гореспоменатите галерии, форуми и т.н., така и чрез лични сайтове, социални медии, което прави разпространението на тяхното изкуство международно и безгранично. Връзките и комуникацията между художници от различни страни е лесна и бърза.

Въпреки улесненията на XXI век, броят на художниците, занимаващи се основно с мецотинто, е малък. Културните особености и традиции на различните страни влияят на почерка и стила на художниците. Ясно различими са атмосферата и тематиката на отделни райони по света, въпреки че всеки автор се стреми да създаде свой собствен

разпознаваем и запомнящ се стил. Условно, на географски принцип, съвременните автори може да се разделят на следните континенти – Европа, Америка, Азия. В тези зони творят най-познатите автори на мецотинто.

ЕВРОПА

В тази част се представят автори от Европа, като се прави анализ както на технологичното изпълнение на работите им, така и на основните тематики на създадените от тях творби. Авторите, които се представят са Каролайн Коендерс, Кристин Раво, Джудит Ротшилд, Лоран Школник, Микио Уатанабе, Ърлинг Валтирсон, Джука Вантинен, Марк Фризинг, Марти Мичел, Гунтарс Сиентас, Томаш Винарски, Константин Чмутин, Юри Боровитски.

АМЕРИКА

В тази част се представят автори от Америка, като се прави анализ както на технологичното изпълнение на работите им, така и на основните тематики на създадените от тях творби. Авторите, които се представят са Дебора Чапман, Лео Родригес, Карол Уакс, Робърт Кипнис, Линда Уитни, Джейкъб Крук, Питър Джоко, Гай Лангевин, Арт Уъргър.

АЗИЯ

В тази част се представят автори от Азия, като се прави анализ както на технологичното изпълнение на работите им, така и на основните тематики на създадените от тях творби. Авторите, които се представят са Крайсак Чирачайсакул, Уол Чирачайсакул, Кит Чирачайсакул, Бонмий Сангхум, Ким Сюн Йон, Кацунори Хаманиши, Масатака Куроянаги, Томиюки Сакута, Коики Цуритани.

БЪЛГАРИЯ

В тази част се представят автори от България, като се прави анализ както на технологичното изпълнение на работите им, така и на основните тематики на

създадените от тях творби. Авторите, които се представят са Михаил Петков, Владимир Генадиев, Христо Керин, Христо Найденов, Зоран Мише, Павел Целкоски, Стилиян Стефанов, Васил Ангелов. Всички автори са майстори в тази техника, но в настоящия автореферат ще обърна внимание на двамата, които работят най-често с техниката в момента, като имам честта аз да съм един от тези автори, което смятам и за свой личен принос към настоящия дисертационен труд.

ХРИСТО КЕРИН

Христо Керин е художник-график от гр. Пазарджик и взема участие в над 160 международни изложби, биеналета, триеналета и конкурси за графика, екслибрис и миниатюра, като получава и много награди на международно и национално ниво. Работи в областта на графиката и илюстрацията. В последните 4-5 години започва да използва и мецотинто в своите малкоформатни графики и екслибриси. Той е един от известните и познати в цял свят български графични, които се занимават основно с екслибриси.

Жанрът на екслибрисите представя малкоформатни графични произведения, най-често правени по поръчка. „Ex libris“ от латински значи „от книгите на“. Тези малки изображения, наподобяващи гербове на библиотеките на знатните семейства, са се поставяли в началото на книгите. В днешно време това се е превърнало в жанр в графиката, като се изпълняват с различни теми. Те може да са някои от добре познатите класически теми – Леда и Лебеда, дон Кихот, Адам и Ева и др. Също така може да бъдат направени за конкретни организации или личности. Характерно за тези графични произведения е, че задължително трябва да фигурира името на човека или институцията, за която е направен и надписът „Ex Libris“ или съкратеното „EXL“. Те се създават чрез целия спектър от графични техники, като най-често се отпечатват в тираж от сто броя или повече. Съществува международна общност на колекционери от цял свят, които организират срещи помежду си, където разменят или купуват екслибриси и по този начин обогатяват колекциите си.

Христо Керин използва техниката на мецотинтото както самостоятелно, така и в комбинация с други дълбокопечатни техники. Той е майстор на рисунката. Композициите му са разнообразни и са изпълнени от различни детайли. Поради това използва и кобилка с фини зъби. Не рядко използва различни цветове за отпечатването на творбите си, като смесва няколко цвята ръчно върху една плоча. Предпочита да използва техниката, когато има нужда от богат и наситен тон както и от разгръщане на голям диапазон от полутонове. Главен герой в неговите малки графики и екслибриси е жената и нейният безкрайно красив образ, поставен в различни композиции и ракурси. Често използва за своите малки графики различни митологични или исторически образи.

ВАСИЛ АНГЕЛОВ

Роден съм на 11. 07. 1987г. в София, България. През 2010г. завърших бакалавърска степен в специалност Графика на НХА. През 2012 завърших и магистърска степен в същата специалност в курса на доц. Йохан Йотов. Същата година бях приет и в Съюза на Българските Художници в секцията „ Графика и илюстрация“. Имах късмет да попадна в курс с колеги, с които сме все още приятели. С някои от тях – Горан Тричковски, Павел Целкоски и Зоран Мише създадохме графичното ателие Принт Нест, в което продължаваме на творим заедно. По-късно към колектива се присъедини и Иван Матеев.

Мецотинтата, които създавам са в различни размери, от няколко сантиметра до максимума, заради ограничението в размерите на хартията и големината на пресата, от 100 x 70см. Използвам цинкови плочи с дебелина от 0.6 и 0.8 мм. Много често ги изрязвам в нестандартни форми, различни от обикновено срещаните правоъгълни форми. Чрез изрязването на работата в предварително осмислена и стилизирана форма, придавам на изображението усещането за символ, знак, чист и

ясен образ на желаното от мен послание, затварям формата в достатъчния според мен обем, като изолирам бързивите и ненужни пространства. Мастилата, с които печатам мецотинто, са специализирани офортни мастила на марката Charbonnel (Шарбонел) и офсетови мастила с различни добавки – маслена боя и ленено масло. Обикновено работя в монохромната гама, но понякога използвам и различни цветове, ако допринасят за по-доброто представяне на графичното произведение. Избърсването на плочите правя чрез предварително нарязани на подходящи размери парчета от вестникарска хартия и накрая минавам повърхността на плочата и с дланта на ръката си. За отпечатване използвам ръчните хартии на марката Fabriano от вида Розаспина с 60% съдържание на памук. Максималният допустим натиск при отпечатването е задължителен.

Идеята и посланието на графиката е също толкова важно за мен, колкото и техническото изпълнение. Всяка една от моите графики е базирана на някаква емоция, вдъхновение, идея, размисъл, които са ме вълнували лично. Обикновено създавам серии от по няколко произведения. Някои от тях представят стилизирани животни и обекти от природата, променени и използвани за целта на идеята. Избягвам първосигналните асоциации и очевидните образи. Стремя се чрез моите графики да провокирам зрителя да се замисли или да почувства някаква емоция, да предизвикам въображението му. Други мои мецотинта представят човешки емоции, чувства, вярвания, скрити в изображения, в които отсъстват разпознаваеми и конкретни образи. Светлината, детайла, формата, обема, структурата, атмосферата са важни елементи за мен в създаването на мецотинтата ми. Стремя се да създавам разнообразни по тема и идея мецотинта, като съобразявам използваните за всяко едно изображение изразни средства. Понякога образите са тъмни и обобщени, друг път са светли и детайлни. За мен е важно да си поставям различни предизвикателства, както технологични, така и идейни.

За нагряването на плочите използвам различен набор от кобилки. Те са с различно назъбване и големина. Разполагам с две кобилки по 10см., едната е с 45

зъба на инч, а другата с 85 зъба на инч. Третата ми кобилка е голяма 15см. и е с 85 зъба на инч. Този набор от инструменти ми позволява да варирам с тяхното използване спрямо съответната работа.

Ако правя малка по размер работа, в която планирам да има фини детайли, ще използвам кобилката с 85 зъба на инч. Награпената с нея основа ми позволява да изполирам по-лесно и прецизно конкретните елементи. Ако правя голяма работа (50 x 70см., 100 x 70см.) ще използвам най-голямата ми кобилка. Размерът ѝ от 15см. ми позволява да награпявам по-бързо големият размер на плочата. В същото време назъбването ѝ от 65 зъба на инч е в златната среда според мен. То създава достатъчно силна основа, която ще издържи на тираж и ще даде достатъчен диапазон на градация на тоновете в изображението. Това назъбване на кобилката позволява и лесната работа с детайлите и по фините елементи в изображението. Кобилката с 45 зъба на инч използвам, когато искам да получа много стабилно награпена основа, която да ми даде възможност за големи градации в полутоновете. Също така текстурата от награпяването с този инструмент остава най-видим спрямо другите две кобилки.

Недостатък е по-трудната работа с детайлите, които се полират по-трудно през силно награпената основа. Възможно е да се комбинират различни кобилки при награпяването на една и съща плоча. Ако това се случва върху цялата ѝ повърхност, е необходимо да се награпи първо с по-фината кобилка и след това с инструмента с по-едро назъбване.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Мецотинтото извървява дълъг път от самото му откриване до днешни дни. През вековете еволюира от основна репродуцираща техника до рядко използвана техника за създаване на оригинални графични творби. Всички познати графични техники до откриването на мецотинтото в своята същност са линейни техники.

При своето откриване през 1642г., мецотинтото е единствената техника до тогава, която предлага богато полутоново изграждане на изображението без използване на линии. При нея изображението се създава по обратен на традиционния начин. С използването на специален инструмент, наречен кобилка, повърхността на плочата се нагрява, като по този начин задържа голямо количество мастило. С други инструменти, полировачи и шабери, се създава изображението, като се рисуват светлите части от него. Колкото повече се полира или изстъргва, толкова по светъл участък се създава.

В Англия мецотинтото е най-утвърдено и гравьори от цял свят се учат и черпят информация за техниката от английските си колеги. След като се запознават с техниката, някои от гравьорите разпространяват придобитите умения в различни страни, като по този начин се разширяват границите на използване на мецотинтото. Постепенно техниката се разпространява в Англия, Германия, Холандия, Франция, САЩ и др.

За дълъг период от време мецотинтото е единствената техника за репродуциране и разпространение на полутонови изображения. Превръщането ѝ в индустрия, включваща художници, гравьори, печатари, издатели, търговци, печатници, художествени дружества и т.н., отговаря на нуждите на обществото от по-лесно достъпни репродукции и оригинални творби. Също така с мецотинтото са създавани портрети на различни популярни за времето си личности, както и на обикновени хора, натюрморти, пейзажи и др. Напредването на технологичното развитие позволява създаването на огромни тиражи за тази техника. Това става чрез използването на стоманени плочи или медни плочи със стоманено покритие.

Във Франция са разработени начини за създаване на цветни мецотинта с три и четири плочи, което отнема много време и заради това този процес не успява да се наложи по-масово. Заради тези негови качества, мецотинтото се налага и разпространява бързо. На по-късен етап при създаването на оригинални изображения, а не на репродукции на класически живописни картини, техниката изобразява промяната в нуждите на обществото, тенденциите в изкуството и личният поглед на авторите му.

В днешни дни, индустрията на репродуциращия елемент на мецотинто не съществува. Налични са много други методи и технологии, които обезмислят използването му за тази цел. Техниката вече се използва само за създаването на оригинални изящни графични произведения. Технологично, мецотинтото не се променя значително с времето. Естествено инструменти се произвеждат с много по-добро качество, плочите могат да се нагряват и машинно, използват се и други алтернативни методи за нагряване на плочите, които обогатяват нейната визия. Никоя друга графична техника не може да пресъздаде нейната сила и богатството на тоновете ѝ. Процесът от нагряването до полирането и отпечатването е дълъг, трудоемък и сложен, което води до рядкото ѝ използване и малкият брой художници, които я използват и днес. Въпреки това съществува общност с утвърдени мецотинт артисти. Те създават своите творби, като ги излагат в самостоятелни и общи изложби или участват с тях на международни и държавни графични форуми.

Мецотинтото е рядко използва техника, но въпреки това остава жива и в днешни дни. Въпреки наличието на различни модерни технологии за създаване на изображения, тази стара техника продължава да съществува и привлича все повече художници. За да бъде запазен и разпространен интересът към традиционните графични техники, в това число и мецотинтото, знаещите и можещите трябва да ги предават на бъдещите поколения.

ПРИНОСИ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД:

1. В България не съществува друг толкова обемен и подробен труд свързан с техниката на мецотинтото. Съществуват източници, в които техниката е описана накратко (Томов, Е. Графика и графични техники, Народна просвета, 1959).
2. Направен е подробен преглед от историческа гледна точка. В труда се засяга темата за откриването и постепенното разпространение на мецотинтото в Англия, Европа и САЩ.
3. Направен е анализ на тематичното разнообразие на изображенията, изработени в техниката на мецотинто. Развитието на различните теми като

портрет, натюрморт, пейзаж, спортни теми, семейни теми, архитектурни теми и т.н. се определят от времето и обществото, за което са правени.

4. Представя се технологичната част от създаването на мецотинтото през XVII, XVIII, XVIV, неговата еволюция – от изобретяването на първата кобилка до използването на стоманени плочи или медни плочи със стоманени покрития за създаване на големи тиражи и създаването на първия процес на цветоотделяне и използването на три и четири плочи за създаването на многоцветни изображения.
5. Обръща се внимание на индустрията на мецотинтото, като единствената техника, която предлага полутонови изображения и репродуциране на живописни картини. В тази връзка са представени взаимовръзките между отделните звена в индустрията на мецотинтото – художници, гравьори, търговци, издатели, печатарски ателиета, чираци, купувачи.
6. Направен е анализ на важните гравьори на мецотинто през вековете в различните държави, в които се е разпространило мецотинтото.
7. Във втората глава се описва спецификата на технологичния процес и инструментариума в техниката на мецотинтото.
8. Изключително подробно се обръща внимание на традиционните методи за подготовка на плочите за работа, както и за нетрадиционни съвременни методи, по-рядко използвани за нагряване на плочите. Процесите са описани стъпка по стъпка, като са представени всички нужни инструменти.
9. Описано е цялото нужно оборудване и материали, които са нужни в процеса на създаване на мецотинто – ателие, плочи, инструменти, преса, филцови, мастила, хартии, вани и т.н.
10. Описан е целия съвременен процес по създаване на мецотинто от нагряването на плочата до отпечатването и изправянето на отпечатъците.
11. Разисквани са различни методи за направата и на цветни мецотинта – с ръчно намастиляване върху една плоча и чрез използването на няколко плочи, намастилени с различни цветове мастила.
12. Описани са правилните методи за създаването на качествен отпечатък и са обяснени и вероятните проблеми, пред които може да бъде изправен създателя на мецотинто.
13. Направен е преглед на развитието на съвременното мецотинто, като са разгледани най-известните тридесет и девет съвременни автори, обединени в три континента – Европа, Америка и Азия. Направена е съпоставка на темите и маниера на работа на всеки един от тях, като това е подкрепено със снимков материал.

14. Направен е преглед и на развитието на мецотинтото в България, като са разгледани осем автора на мецотинто.
15. Събран е огромен снимков материал (344 снимки), който служи за онагледяване и разяснение на целия текст. Представя историческото развитие на изображенията направени с техниката на мецотинтото от неговото откриване до днешно време.
16. Благодарение на личните ми познанства и контакти съм успял да събера информацията за българските автори, които са споменати в труда.

ПУБЛИКАЦИИ НА АВТОРА ПО ТЕМАТА

1. Ангелов, В. (2019) Ранна история на мецотинтото – откриване и разпространение на мецотинтото, списание „Език и публичност“, ISSN 2367-5756, Издателство на НБУ, София

ТВОРЧЕСКИ ИЗЯВИ ПО ВРЕМЕ НА ОБУЧЕНИЕТО В ДП „ВИЗУАЛНО-ПЛАСТИЧНИ ИЗКУСТВА“

1. 2019 20-то Международно биенале на графиката – Варна, България
2. 2019 Международен мецотинт фестивал, Екатеринбург, Русия
3. 2019 Роза и Львов: сборна изложба- екслибрис, Милано- Италия, Варна- България
4. 2019 The Blue Rocket Project- мецотинт изложба - пътуваща, Франция, Екатеринбург
5. 2019 Изложба "With 12 hands" , Галерия Ракурси, София, България
6. 2019 „Еволюция“ групов изложба на „ПРИНТ НЕСТ“ студио, UPARK gallery, Пловдив, България
7. 2019 “Entwined: Paths of experience” групов изложба, галерия OBORISHTЕ5, София, България
8. 2019 Little Bird Place галерия, Природни Форми, групов изложба, София, България
9. 2019 Галерия Нюанси, съвместна изложба със Зоран Мише, София, България
10. 2019 Национален конкурс за графика- галерия Средец, София, България
11. 2020 Национална изложба за живопис, скулптура и графика, Сливен, България

12. 2020 Графичен форум Стара Загора, България – една от трите равностойни награди
13. 2021 Четвърта национална графична изложба Георги Герасимов, Пазарджик, България
14. 2021 Изложба "Fight" на Print Nest studio в галерия Средец, София, България
15. 2021 изложба “ Memory traces“ на Print Nest в галерия Nova art space, София, България

БИБЛИОГРАФИЯ В АВТОРЕФЕРАТА

1. Patrick Morrah (1976), Prince Rupert of the Rhine (1949) [Online] Online Books Google: Prince Rupert of the Rhine. Available from:
https://books.google.bg/books/about/Prince_Rupert_of_the_Rhine.html?id=QMN1AAAAIAAJ&redir_esc=y. [Accessed: 06/1/2020]
2. Charles Turner (1823-24), "On the Invention, Progress, and Advantages of the Art of Engraving in Mezzotinto upon Steel." [Online] LXVII. On the invention, progress, and advantages of the art of engraving in mezzotinto upon steel, Pages 426-428, Published online: 27 Jul 2009. Letter to the Royal Society of Arts, dated October 24, 1824, in The Royal Society of Arts Transactions, vol. 42. Available from:
<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/14786442508652891>. [Accessed: 02/7/2020]
3. RSA The royal society for arts, manufactures and commerce (1823), Transactions of the Society, Instituted at London, for the Encouragement of Arts, Manufactures, and Commerce Vol. 41. [Online] Transactions of the Society, Instituted at London, for the Encouragement of Arts, Manufactures, and Commerce. Available from:
<https://www.jstor.org/stable/i40060590>. [Accessed: 28/9/2020]
4. Томов, Е. Графика и графични техники, Народна просвета, 1959